

Međunarodni pakt o
građanskim i političkim pravima

Distr.: Opšta
13. april 2017. godine
Original: Engleski

Komitet za ljudska prava

**Zaključna razmatranja o Trećem periodičnom izvještaju
Bosne i Hercegovine ***

1. Komitet je Treći periodični izvještaj koji je podnijela Bosna i Hercegovina (CCPR/C/BIH/3) razmatrao na svojoj 3351. i 3352. sjednici (CCPR/C/SR.3351 i CCPR/C/SR.3352), koje su se održale 14. i 15. marta 2017. godine. Na 3364. sjednici održanoj 23. marta 2017. godine, Komitet je usvojio sledeća Zaključna razmatranja.

A. Uvod

2. Komitet se zahvaljuje Državi potpisnici što je prihvatila pojednostavljenu metodu za podnošenje izvještaja i što je podnijela svoj treći periodični izvještaj u vidu odgovora na listu pitanja sastavljenu prije izrade izvještaja po toj metodi (CCPR/C/BIH/QPR/3). Izražava zahvalnost za priliku koja mu je data za obnavljanje konstruktivnog dijaloga sa delegacijom Države potpisnice o mjerama koje je Država potpisnica tokom izvještajnog perioda preduzela kako bi implementirala odredbe Pakta. Komitet je Državi potpisnici zahvaljuje usmene odgovore koje je dala delegacija i za dodatne informacije dostavljene pismenim putem.

B. Pozitivni aspekti

3. Komitet pozdravlja sledeće zakonske i druge mjere koje je preduzela Država potpisnica:

- (a) donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije 2016. godine;
- (b) donošenje Zakona o strancima 2015. godine;
- (c) donošenje Zakona o strancima 2016. godine;
- (d) donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 40/15) 2015. godine;
- (e) donošenje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći 2016. godine.

4. Komitet takođe pozdravlja što je, 12. decembra 2012. godine, Država potpisnica prihvatila postupak primanja predstavki pojedinaca propisan Međunarodnom konvencijom za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka.

* Ovaj dokument je izdat, a da nije izvršena formalna redakтура.

C. Glavni razlozi za zabrinutost i preporuke

Ustavni i pravni okvir

5. Komitet je zabrinut da je puna realizacija prava sadržanih u Paktu, kako na zakonodavnom i administrativnom nivou, na cijeloj teritoriji Države potpisnice otežana zbog složenosti ustavne strukture Države potpisnice i teškoća centralne vlade da provede zakonske reforme u nekim dijelovima Države potpisnice (čl. 2 i 50)

6. **Država potpisnica treba osigurati da se odredbe Pakta primjenjuju na sve njene sastavne jedinice i područja koja potpadaju pod njenu nadležnost, bez ikakvih ograničenja ili izuzetka, u skladu s članovima 2. i 50. Pakta i Opšteg komentara Komiteta br. 31 (2004) o prirodi opšte zakonske obaveze koja je nametnuta Državama potpisnicama Pakta. Trebalo bi da radi sa relevantnim akterima na svim nivoima da utvrdi načine da bi se Pakt bolje primjenjivao na federalnom, entitetskom i opštinskim nivoima, uzimajući u obzir da obaveze iz Pakta obavezuju Državu potpisnicu u cjelini, i da svi dijelovi vlade i drugi javni i državni organi vlasti na svim nivoima budu u poziciji da preuzmu odgovornost Države potpisnice.**

Primjena Pakta

7. Komitet izražava zabrinutost što Država potpisnica nije ispoštovala mišljenja Komiteta data na osnovu Fakultativnog protokola uz Pakt i što u Državi potpisnici nema mehanizma za realizaciju niti mišljenja niti preporuka Komiteta (čl. 2).

8. **Država potpisnica treba da preduzmu sve neophodne institucionalne i zakonodavne mjere kako bi se osigurala puna realizacija mišljenja koja je usvojio Komitet kako bi se garantovalo pravo žrtava na djelotvoran pravni lijek i da bi se uspostavio efikasan nacionalni mehanizam za rad na realizaciji preporuka i mišljenja Komiteta.**

Nacionalne institucije za ljudska prava

9. Komitet žali da, uprkos naporima Vlade da uskladi Zakon o ombudsmenu za ljudska prava sa principima koji se odnose na status nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Pariški principi) i da uspostavi mandat ove institucije kao nacionalnog preventivnog mehanizma u skladu sa Fakultativnim protokolom Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, nacrt izmjena i dopuna ovog Zakona nije podržan u Parlamentarnoj skupštini. Komitet je zabrinut što nepostojanja finansijske samostalnosti i nezavisnosti Institucije ombudsmena dovodi u pitanje potpuno provođenje mandata koji se odnosi na promovisanje i zaštitu ljudskih prava u Državi potpisnici (čl. 2).

10. **Država potpisnica treba pojačati svoje napore kako bi se osiguralo da Institucija ombudsmena dobije finansijsku samostalnost i odgovarajuće finansijske i ljudske resurse, kako bi efikasno funkcionisala, u skladu sa Pariškim principima.**

Učešće u javnim poslovima

11. Komitet podsjeća na svoje prethodne preporuke (pogledati CCPR/C/BIH/CO/1, tačka 8 i CCPR/C/BIH/CO/2, tačka 6) i ponovo izražava žaljenje što Ustav i Izborni zakon Države potpisnice i dalje ne uključuju mogućnost da osobe koje ne pripadaju ni jednom od "konstitutivnih naroda" Države potpisnice (Bošnjacima, Hrvatima i Srbima) budu izabrane u Dom naroda i tročlano Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Komitet žali što su, uprkos njegovim prethodnim preporukama i presudama Evropskog suda za ljudska prava, napori da se izmijeni izborni zakonodavstvo Države potpisnice i dalje u zastoju. Komitet je takođe

zabrinut zbog izvještaja o raširenoj korupciji i nekažnjivosti javnih službenika, što ometa efikasno učešće u javnom životu (čl. 2, 25-26).

12. Država potpisnica da treba usvojiti izborni sistem kojim će se garantovati jednako uživanje prava svih građana, prema članu 25. Pakta, bez obzira na nacionalnu pripadnost. U tom smislu, Država potpisnica hitno treba izmijeniti Ustav i Izborni zakon i ukloniti odredbe koje diskriminišu građane pojedinih nacionalnosti pri učešću na izborima. Država potpisnica treba pojačati napore u borbi protiv korupcije, a posebno među vladinim dužnosnicima, kako bi se osiguralo efikasno učešće u javnom životu.

Procesuiranje zločina protiv čovječnosti i drugih međunarodnih zločina i zaštita žrtava i svjedoka

13. Komitet ponavlja zabrinutost koju je izrazio u svojim prethodnim zaključnim razmaranjima (pogledati CCPR/C/BIH/CO/2, tačka 7) zbog sporog procesuiranja predmeta u kojima se radi o krivičnim djelima protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, a koja su počinjena tokom sukoba. Komitet napominje da cilj da se završi istraga i procesuiranje najsloženijih slučajeva do kraja 2015. godine, kako je predviđeno u Nacionalnoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina, nije postignut (čl. 2, 6 - 7 i 14).

14. Država potpisnica treba ubrzati procesuiranje predmeta u kojima se radi o krivičnim djelima protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i nastaviti pružati adekvatnu podršku, uključujući psihološku podršku, i zaštitu žrtvama i svjedocima tih djela, posebno djela koja su povezana sa seksualnim nasiljem. Država potpisnica treba da napravi sistem besplatne pravne pomoći koji će biti potpuno operativan na cijeloj njenoj teritoriji i dostupam svim ugroženim građanima, uključujući i žrtve seksualnog nasilja počinjenog u ratu i obezbijediti efikasan program zaštite žrtava i svjedoka.

15. Dok pozdravlja usvajanje izmjena i dopuna Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine čiji je cilj usklađivanje definicije mučenja i drugih krivičnih djela propisanih međunarodnim pravom sa međunarodnim standardima i propisivanje novog posebnog krivičnog djela prisilnog nestanka i dok podstiče planirane izmjene i dopune za ukidanje amnestiju za krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, Komitet je zabrinut što u procesuiranju zločina počinjenih tokom sukoba, entitetski sudovi i Okružni sud Brčko Distrikta i dalje primjenjuju Krivični zakon bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koji ne definiše zločine protiv čovječnosti, seksualno ropstvo, prisilnu trudnoću i komandnu odgovornost (čl. 2, 6 - 7).

16. Država potpisnica treba osigurati da ne dolazi do nekažnjivosti za krivična djela propisana međunarodnim pravom. Potrebno je takođe osigurati da pravosudni organi u svim sastavnim jedinicama nastave napore u cilju usklađivanja sudske prakse u predmetima koji se odnose na zločine počinjene tokom sukoba i da primjenjuju zakon na način koji je u skladu sa važećim međunarodnim pravnim standardima.

Pristup pravdi i reparacije za žrtve rata

17. Dok pozdravlja nedavne odluke sudova Države potpisnice da u krivičnom postupku dodijele novčanu naknadu žrtvama seksualnog nasilja počinjenog u ratu, Komitet je zabrinut zbog mišljenja Ustavnog suda da se zastara može primijeniti na odštetu za nematerijalnu štetu, koji na taj način ograničava mogućnost žrtava da dobiju efikasnu odštetu. Takođe je zabrinut što je potrebno da većina žrtava podnese odštetni zahtjev u parničnom postupku bez adekvatne zaštite žrtava. Dalje je zabrinut zbog toga što Država

potpisnica nije usvojila nacrt Zakona o pravima žrtava torture, nacrt Programa za žene žrtve silovanja, seksualnog zlostavljanja i mučenja u toku rata, nacrt Programa za žrtve seksualnog nasilja, kao i Strategiju tranzicione pravde koja pruža sveobuhvatnu platformu za osiguravanje efikasnog pristupa sistemu obeštećenja svim civilnim žrtvama rata. Komitet je i dalje zabrinut da su lične invalidnine koje primaju civilne žrtve rata i dalje znatno niže od onih koje primaju demobilisani borci i da i dalje disparitet postoji između demobilisanih boraca u različitim sastavnim jedinicama i opštinama (čl. 2, 7 i 26).

18. Država potpisnica hitno treba usvojiti zakonodavne i praktične mjere kako bi osigurala da preživjele žrtve seksualnog nasilja i mučenja imaju pristup efikasnom sistemu obeštećenja. Takođe treba uskladiti invalidnine u entitetima i kantonima tako da lične invalidnine koje primaju civilne žrtve budu prilagođene invalidninama koje dobijaju borci.

Prisilni nestanci i nestale osobe

19. Iako pozdravlja osnivanje centralnog registra nestalih osoba, Komitet žali što proces verifikacije nije završen u roku koji je postavljen u skladu sa Zakonom o nestalim osobama. Takođe je zabrinut zbog smanjenja budžeta Instituta za nestale osobe. Komitet je dalje zabrinut što nije uspostavljen Fond za podršku porodicama nestalih osoba, bez obzira na brojne odluke Ustavnog suda u tom smislu (čl. 2, 6 - 7).

20. Država potpisnica treba ubrzati istragu svih neriješenih slučajeva nestalih osoba. Nadalje, Država potpisnica treba preduzeti sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da se Institut za nestale osobe adekvatno finansira, te da bude u mogućnosti da u potpunosti provodi svoj mandat sa ciljem završetka rješavanja tih slučajeva kao što je predviđeno Zakonom o nestalim osobama. Država potpisnica treba nastaviti pružati adekvatnu psihološku podršku porodicama nestalih osoba.

Zločini motivisani mržnjom i govor mržnje

21. Komitet je i dalje zabrinut zbog izvještaja o rasno motivisanim verbalnim i fizičkim napadima na pripadnike etničkih grupa, vjerskih i nacionalnih manjina. Takođe je zabrinut zbog izveštaja o sveprisutnoj upotrebi govora mržnje, posebno o medijima i na internetu. Žali što pozitivni zakon ne pokriva sve osnove diskriminacije i posebno se ne bavi pitanjem govora mržnje na internetu. Takođe žali što se samo mali broj zločina motivisanih mržnjom efikasno goni (čl.2, 20, 26).

22. Država potpisnica treba pojačati svoje napore u borbi protiv djela rasne ili vjerske mržnje. Treba da udvostruči svoje napore u borbi protiv govora mržnje, uključujući i na internetu, u skladu s članovima 19. i 20. Pakta i Opštim komentarom Komiteta broj 34 (2011) o slobodi mišljenja i izražavanja. Država potpisnica takođe treba izmijeniti svoje zakone o govoru mržnje, tako da obuhvati sve osnove diskriminacije navedene u Paktu. Nadalje, treba da istraži zločine iz mržnje i osigura da počinioci budu procesuirani i, ako budu proglašeni krivim, da budu kažnjeni sa odgovarajućim sankcijama, a da se žrtvama obezbijedi odgovarajuća obeštećenja.

Etnička segregacija u školama

23. Komitet sa zabrinutošću primjećuje da, uprkos postignutom određenom napretku, praksa "dvije škole pod jednim krovom" i jednonacionalnih škola još uvijek postoji u nekim dijelovima Države potpisnice, čime se dugotrajno održava etnička segregacija i diskriminacija u obrazovnom sistemu i podriva pomirenje (čl. 2 i 26).

24. Država potpisnica treba nastaviti ulagati napore na osiguravanje funkcionisanja inkluzivnog obrazovnog sistema bez ikakve diskriminacije i segregacije u praksi po bilo kom osnovu, uključujući i etničku ili vjersku pripadnost.

Polna discriminacija

25. Dok pozdravlja usvajanje izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije i godišnji plan za implementaciju Gender akcionog plana, Komitet je zabrinut zbog stalno niskih stopa participacije žena u političkom životu i na tržištu rada. Takođe je zabrinut zbog izvještaja da policija ne vrši istrage napada na lezbijke, gejeve, biseksulane i transseksulane osobe, a posebno za vrijeme javnih okupljanja (čl. 2 - 3 i 26).

26. Država potpisnica treba udvostručiti svoje napore da se poveća zastupljenost žena u političkom životu i da ih u potpunosti integriše u tržište rada. Takođe treba da osigura efikasnu identifikaciju, evidenciju, istrage, krivično gonjenje i adekvatno kažnjavanje djela nasilja motivisanih predrasodama o seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu žrtava, te intenzivirati svoje napore u borbi protiv stereotipa i predrasuda prema lezbijkama, gejevima, biseksulanim i transseksulanim osobama, uključujući i organizovanje obuke policijskih službenika.

Nasilje u porodici

27. Komitet je zabrinut zbog izvještaja da je nasilje u porodici i dalje prisutan problem koji se često ne prijavljuje, da je prikupljanje podataka nedovoljno, da su reakcija policije na slučajeve nasilja u porodici i mehanizmi za zaštitu i podršku žrtvama neadekvatni i da ne postoji dovoljan broj skloništa u vlastitim mjestima (čl. 2 - 3, 7 i 26).

28. Država potpisnica treba osigurati da slučajevi nasilja u porodici budu evidentirani i temeljito istraženi, da počinioci budu krivično gonjeni i, ako budu proglašeni krivim, kažnjeni sa odgovarajućim sankcijama, da žrtve imaju pristup djelotvornim pravnim lijekovima i sredstvima zaštite, uključujući i odgovarajući broj skloništa dostupan u svim dijelovima zemlje. Nadalje, Država potpisnica treba osigurati da policija, tužioci i sudije dobiju odgovarajuću obuku za efikasno postupanje u slučajevima nasilja u porodici.

Sloboda i sigurnost ličnosti

29. Dok pozdravlja nova događanja u području pritvora uključujući usvajanje Zakona o strancima i osnivanje Instituta za sudsku psihijatriju, Komitet je i dalje zabrinut zbog izvještaja o zlostavljanju i teškim uslovima u nekim policijskim stanicama i pritvoreničkim objektima, kao i zbog nedostatka jedinica za maloljetnički pritvor. Takođe žali što nema informacija u vezi sa navodima o zlostavljanju zatvorenika nakon demonstracija u februaru 2014. godine. Komitet je takođe zabrinut zbog trenutnog ograničenja kretanja koja su izrečena Imadu Al-Husinu i Zeyadu Khalafu Hamadiu Al-Gertaniju nakon njihovog proizvoljnog pritvaranja i prpusta da se otkloni kršenje njihovih orava (vidi predstavku br. 1955/2010 gospodina Al- Gertanija) (čl. 7, 9 - 10 i 12).

30. Država potpisnica treba povećati svoje napore da se poboljša tretman osoba lišenih slobode i uslovi pritvora i da promovise korištenje alternativnih mjera. Potrebno je takođe osigurati da sve osobe lišene slobode imaju efikasan pristup žalbenom postupku, da pritužbe o zlostavljanju budu efikasno istražene i da navodni počinioci budu krivično gonjeni i, ako budu proglašeni krivim, da budu kažnjeni sa odgovarajućim sankcijama, a da žrtve dobiju adekvatnu nadoknadu. Država potpisnica takođe treba osigurati razdvajanje maloljetnih i punoljetnih pritvorenika u svim fazama lišavanja slobode. Nadalje, Država potpisnica takođe treba osigurati da pojedinci ne podliježu neopravdano strogim ograničenjima prava slobode kretanja i da dobiju nadoknadu za vrijeme kada su bili žrtve proizvoljnog pritvaranja.

Zaštita maloljetnika i prava djeteta

31. Dok konstatuje da Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine (2015-2018) predviđa donošenje zakona o zabrani tjelesnog kažnjavanja djece u svim sredinama, Komitet ostaje zabrinut što tjelesno kažnjavanje i dalje postoji, posebno u kući. Komitet je nadalje zabrinut zbog izvještaja koji ukazuju na to da neka djeca sa smetnjama u razvoju u potpunosti ostaju izvan obrazovnog sistema (čl. 6, 24 i 26).

32. Država potpisnica treba preduzeti praktične korake, uključujući zakonodavne mjere, da se stane u kraj tjelesnom kažnjavanju u svim sredinama. Treba da podstakne nenasilne disciplinske mjere kao alternativu tjelesnom kažnjavanju i treba da provede informativne kampanje za podizanje svijesti javnosti o njegovim štetnim posljedicama. Treba uložiti posebne napore kako bi se sva djeca sa smetnjama u razvoju integrisala u redovne škole i, gdje je apsolutno neophodno, u specijalne škole.

33. Komitet je zabrinut zbog prakse ugovaranja brakova koji se odnose na maloljetne Rome, uključujući i one između 12 i 14 godina starosti, kao i nespremnost tužilaca da istraže slučajeve u kojima se može raditi o slučajevima trgovine djecom i procesuiraju počiniocima (čl. 8 i 24).

34. Država potpisnica treba da provede programe koji su posebno dizajnirani da bi se smanjila učestalost dječjih brakova i obučili tužioci da istraže slučajeve ranog stupanja u brak koji su vezani za trgovinu ljudima.

Izbjeglice i raseljena lica

35. Dok pozdravlja napore koje Država potpisnica ulaže u zatvaranje kolektivnih centara za interno raseljena lica i obezbjeđivanje alternativnog smještaja, Komitet je i dalje zabrinut što se povratnici i interno raseljena lica i dalje suočavaju sa diskriminacijom, uključujući pri zapošljavanju i obrazovanju, koji otežavaju njihovu reintegraciju u društvo. Dalje je zabrinut zbog izvještaja da lica kojima je odobrena subsidijarna međunarodna zaštita ne dobijaju pristup uslugama na ravnopravnoj osnovi sa izbjeglicama (čl. 12 i 26).

36. Država potpisnica treba da pojača svoje napore da u potpunosti realizuje Revidiranu strategiju za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma kako bi se olakšala reintegracija povratnika i interno raseljenih lica i uživanje njihovih prava bez diskriminacije. Treba da nastavi da ulaže napore da zatvori kolektivne centre i obezbijedi alternativna stambena rješenja interno raseljenim licima i da osigurava da lica kojima je odobrena međunarodna subsidijarna zaštita dobiju pristup uslugama na ravnopravnoj osnovi sa izbjeglicama, uključujući i potpuni pristup spajanju porodice i putnim ispravama.

Sloboda mišljenja i izražavanja

37. Komitet je zabrinut zbog izvještaja o uznemiravanju i zastrašivanju novinara i da su mediji i dalje izloženi prevelikom uticaju vlada, političkih stranaka i privatnih interesnih grupa i političkim i finansijskim pritiscima Vlade sa kojima se suočavaju javni emiteri, što vodi autocenzuri i subjektivnom izvještavanju. Konstatuje sa zabrinutošću da Zakon o slobodi pristupa informacijama još uvijek nije u potpunosti primijenjen (čl. 17 i 19).

38. Država potpisnica treba da u potpunosti garantuje slobodu izražavanja i slobodu štampe i medija, kao i pristup informacijama. Treba temeljito istražiti sve slučajeve napada na novinare i medije i da one koji su odgovorni privede licu pravde, i ako budu proglašeni krivim, da im izrekne odgovarajuće kazne. Država potpisnica treba preduzeti mjere kako bi osigurala da javni emiteri ne budu podložni političkim utjecajima.

Prava osoba koje pripadaju etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama

39. Dok pozdravlja napore koje je Država potpisnica uložila u otklanjanje diskriminacije Roma, uključujući poboljšanja prijave u matične knjige rođenih u romskoj populaciji i povećanje upisa romske djece u školama, Komitet je i dalje zabrinut zbog stalne *de facto* diskriminacije u pogledu pristupa obrazovanju romske djece, visoke stope nezaposlenosti i nedostatka pristupa adekvatnom stanovanju (čl. 2, 24, 26, i 27).

40. Država potpisnica treba nastaviti napore kako bi se osigurao upis u matične knjige rođenih svih osoba, naročito Roma, na svojoj teritoriji, i da se bori protiv *de facto* diskriminacije Roma kroz praktične mjere, programe, poticaje i inicijative za podizanje svijesti kako bi se osiguralo puno uživanje svih njihovih prava iz Pakta.

Širenja znanja o Konvenciji i dalji rad

41. Država potpisnica treba distribuirati Pakt, njegov Fakultativni protokol, svoj treći periodični izvještaj i ova zaključna razmatranja sudskim, zakonodavnim i administrativnim vlastima, civilnom društvu i nevladinim organizacijama koje djeluju u zemlji i široj javnosti s ciljem podizanja svijesti o pravima sadržanim u Paktu. Država potpisnica treba da osigura da izvještaj i ova zaključna razmatranja budu prevedena na službene jezike Države potpisnice.

42. U skladu sa pravilom 71, stav 5. Poslovnika Komiteta, Država potpisnica treba, u roku od godinu dana nakon usvajanja ovih Zaključnih razmatranja, dostaviti relevantne informacije o realizaciji preporuka Komiteta iz paragrafa 14 (zločini protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom), 20 (prisilni nestanak i nestale osobe) i 36 (izbjeglice i raseljena lica) ovog dokumenta.

43. Komitet traži od Države potpisnice da dostavi svoj sljedeći periodični izvještaj do 29. marta 2022. godine. S obzirom da je Država potpisnica prihvatila pojednostavljeni postupak izvještavanja, Komitet će listu pitanja dostaviti prije podnošenja izvještaja kada za to dođe vrijeme. Odgovori Države potpisnice na ta pitanja će predstavljati njen četvrti periodični izvještaj. U skladu sa rezolucijom Generalne skupštine 68/268, broj riječi u izvještaju je ograničen na 21,200 riječi.